

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén: Strategiska riktlinjer för ett mer hållbart och konkurrenskraftigt vattenbruk i EU för perioden 2021–2030

(COM(2021) 236 final)

(2021/C 517/16)

Föredragande: **Anastasis YIAPANIS**

Remiss	Europeiska kommissionen, 31.5.2021
Rättslig grund	Artikel 304 i EUF-fördraget
Ansvarig sektion	Sektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande av sektionen	9.9.2021
Antagande vid plenarsessionen	22.9.2021
Plenarsession nr	563
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	233/2/6

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) stöder kommissionens insatser och initiativ för att hjälpa sektorn att växa och bli mer hållbar. Trots detta når vattenbrukssektorn i EU inte upp till sin verkliga tillväxtpotential. EESK uttrycker oro över att 65 % av de marina produkter som konsumeras i Europa är importerade (⁽¹⁾).

1.2 Konsumenternas val har utvecklats i riktning mot en mer näringsriktig livsstil, med fisk- och vattenbruksprodukter högst upp på listan. Detta utgör en möjlighet för betydande tillväxt i sektorn, men också ett ansvar för att trygga EU:s framtida livsmedelsförsörjning. Att säkerställa säkra, hälsosamma och hållbara livsmedel i EU bör vara en av de viktigaste prioriteringarna.

1.3 Kommissionen och medlemsstaterna måste göra en samordnad insats för att öka sektorns produktionskapacitet och lönsamhet. En omedelbar förenkling av de administrativa förfarandena måste kompletteras med höga miljönormer för att bevara ekosystemen och den biologiska mångfalden samt förbättra vattenkvaliteten. EESK välkomnar kommissionens förslag att inrätta enda kontaktpunkter för tillstånd för vattenbruk i alla medlemsstater.

1.4 EESK anser att man måste hitta rätt balans mellan att bevara jordens biologiska mångfald och att tillgodose de nödvändiga livsmedelskraven med beaktande av sociala effekter, ett hälsosamt liv och miljöskydd. Havs- och inlandsvatten bör bevaras och skyddas, samtidigt som man främjar en hållbar vattenbruksverksamhet som säkerställer att EU:s befolkning får de livsmedel som behövs.

1.5 Tillgången på markyta är ett stort hinder för sektorns utveckling. EESK anser att vattenbruksanläggningarna måste vidareutvecklas, särskilt i kust- och landsbygdsområden i hela unionen, på platser där det inte är lämpligt med annan ekonomisk verksamhet. Kommittén uppmanar medlemsstaterna att inrätta samordnade projekt för fysisk planering, bland annat planering på havsområdesnivå, återställande av övergivna vattenbruksanläggningar och system för stordataanalys.

1.6 EESK anser att arbetsmarknadsparternas och berörda civilsamhällesorganisationers deltagande i sektorns framtida utvecklingsstrategi kommer att skapa mervärde för unionen. De kan tillhandahålla både expertis på hög nivå och utmärkta kommunikationsmöjligheter.

(¹) https://www.eumofa.eu/documents/20178/415635/EN_The+EU+fish+market_2020.pdf

1.7 Kommittén anser att förhållandet mellan de berörda parterna längs värdekedjorna måste vara etiskt. Små och medelstora företag och uppstartsföretag bör få fullt stöd att växa, tillhandahålla arbetstillfällen av hög kvalitet och skapa nya hållbara ekonomiska modeller, medan offentlig-privata partnerskap bör dra nytta av finansieringsinstrument som täcker långsiktiga åtaganden.

1.8 Utbildnings- och yrkesutbildningsprogram kan bidra till att tillgodose sektorns behov av högkvalificerad arbetskraft. I detta sammanhang kan ansökningsomgångar för vattenbrukssektorn finansieras med hjälp av Europeiska socialfonden.

1.9 Märkningskraven spelar en mycket viktig roll när det gäller att informera konsumenterna om vattenbruksprodukternas kvalitet. EU-medborgarna bör få tillförlitlig information, särskilt om produkter som kommer från länder med begränsade eller inga rättsliga ramar. Spårbarhetskraven bör bearbetas bakåt, ända ned till kläckningsanläggningarna, för alla produkter på den inre marknaden. Slutmålet bör vara helt lika villkor på den inre marknaden.

1.10 Kommunikation om de insatser och framsteg som sektorn gör när det gäller att trygga miljö- och klimatprestanda är av största vikt för att garantera samhällets acceptans och uppmärksamma konsumenterna på de insatser som görs. Det föreligger ett omedelbart behov av avfallshanteringssystem för en sektor som har stor potential att minska sitt miljöavtryck. Sektorn har också betydande potential att ta till sig cirkularitet och förnybara akvatiska resurser, samtidigt som den strävar efter att minska energiförbrukning och koldioxidutsläpp.

1.11 Det behövs snabba och storskaliga offentliga och privata investeringar, särskilt i forskning och utveckling. Kommissionen bör främja alla relevanta tillgängliga EU-medel och möjligheter till partnerskap genom arbetsmarknadsparternas och civilsamhällesorganisationernas nätverk, med slutmålet att nå alla producenter, särskilt små och medelstora företag.

1.12 EESK uppskattar och stöder förslaget om att inrätta en EU-mekanism för stöd till vattenbruket med en särskild onlineplattform, och anser att det på EU-nivå finns ett akut behov av en tillväxtstrategi för vattenbruket som ökar sektorns potential.

2. Bakgrund

2.1 Enligt FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) kan världens befolkning öka med mer än två miljarder människor från dagens nivå och uppgå till 9,15 miljarder 2050. Inkomsterna kommer att öka ännu snabbare. För att möta den ökade efterfrågan förutspår FAO att den globala jordbruksproduktionen 2050 kommer att vara 60 % högre än 2005 ⁽²⁾. Vattenbrukssektorn har potential att växa och tillgodose en stor del av denna efterfrågan och lätta på en del av det tryck som har hamnat på jordbrukssektorn.

2.2 Vattenbruksproduktionen domineras starkt av länder i Asien med en andel på omkring 89 % under de senaste två årtiondena ⁽³⁾. I EU varierar vattenbruksproduktionen från traditionella tankar och laguner till användning av burar och tankar i öppet hav eller återcirkulationssystem. Sektorn sysselsätter direkt över 74 000 personer i mer än 12 000 företag ⁽⁴⁾.

2.3 EU är världens näst största handlare med fiskeri- och vattenbruksprodukter, efter Kina. Som nettoimportör hade EU ett underskott i handelsbalansen på 21 miljarder euro 2019. EU:s vattenbruksproduktion utgör endast 1,15 % av den totala globala produktionen enligt de senaste siffrorna ⁽⁵⁾. En Eurobarometerundersökning från 2017 ⁽⁶⁾ visade att de allra flesta EU-medborgare konsumerar fisk och skaldjur minst en gång i månaden och att de äldre konsumenterna gör det oftare.

2.4 Kommissionens meddelande om strategiska riktlinjer för ett mer hållbart och konkurrenskraftigt vattenbruk i EU ⁽⁷⁾ är en mycket omfattande analys av den nuvarande situationen inom vattenbrukssektorn och innehåller många befogade åtgärder för hur sektorn ska kunna bli mer hållbar och konkurrenskraftig. EU är tydligt fast beslutet att fortsätta arbetet med att uppnå målen i den europeiska gröna given och från jord till bord-strategin.

⁽²⁾ http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/esag/docs/AT2050_revision_summary.pdf

⁽³⁾ Expertarbetsgruppen för ekonomisk rapportering om vattenbrukssektorn i EU.

⁽⁴⁾ https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic/-/asset_publisher/d71e/document/id/2871698

⁽⁵⁾ https://www.eumofa.eu/documents/20178/415635/EN_The+EU+fish+market_2020.pdf

⁽⁶⁾ Särskild Eurobarometerundersökning 450: EU consumer habits regarding fishery and aquaculture products.

⁽⁷⁾ Strategiska riktlinjer för en hållbar utveckling av vattenbruket i EU.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Fisk och andra marina produkter har ett högt näringsvärde och rekommenderas i hög grad för att upprätthålla en god hälsa. Konsumenterna har ökat efterfrågan och förväntningarna på hållbara produkter av hög kvalitet som innebär en nyttig kost. Den utmärkta kvaliteten på EU:s marina livsmedel är fortfarande en stor konkurrensfördel. Sektorn når dock inte upp till sin verkliga tillväxtpotential och minskar sett till sin andel av den globala produktionen, jämfört med andra delar av världen.

3.2 EESK anser att vattenbrukssektorn i EU bör tillhandahålla många fler produkter för att möta efterfrågan på den inre marknaden. Det är fortfarande otroligt att 65 % av de marina produkter som konsumeras i Europa är importerade. Som det ser ut nu står den framtida livsmedelsförsörjningen i Europeiska unionen på spel. EESK har redan betonat att "obalansen i EU:s utrikeshandel med vattenbruksprodukter inte är acceptabel, vare sig ur ekonomisk synpunkt, eftersom den medför ett handelsunderskott, eller ur ett socialt perspektiv, eftersom arbetstillfällen går förlorade" ⁽⁸⁾. I EESK råder stor besvikelse över att situationen är densamma fem år senare och att de förväntade resultaten inte har uppnåtts.

3.3 Det kontinentala vattenbruket har en enastående tillväxtpotential. Dammodling är visserligen den mest miljövänliga formen av vattenbruk i sötvatten, men produktiviteten är låg. EU har dock tillräckligt med praktisk erfarenhet för att hantera dammodling och intensiv odling på ett fullständigt miljö- och klimatvänligt sätt, samtidigt som principerna för den cirkulära ekonomin anammas. Det är nödvändigt att se till att klimatanpassad teknik integreras fullt ut i taxonomin för gröna investeringar i syfte att säkerställa en smidig finansiering. Slutligen är utvecklingen av livsmedelsförädling, både vertikalt och horisontellt, däribland av nya arter, värdefull för att förbättra mervärdet, konsumenternas acceptans, sysselsättningen samt återcirkulationen av livsmedel och avfall.

3.4 Den ökade efterfrågan på livsmedel under de kommande åren måste tillgodoses genom hållbara projekt som ger både högkvalitativa livsmedel och skyddar miljön. EU är en föregångare när det gäller att genomföra målen för hållbar utveckling, och EESK anser att detta är den rätta vägen framåt. Vattenbrukssektorn är oerhört viktig för att FN:s mål för hållbar utveckling ska kunna uppnås, särskilt mål 2 – Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk, mål 12 – Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster samt mål 15 – Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem.

3.5 EESK anser att det finns en stor potential för sektorn att ta till sig cirkularitet och förnybara akvatiska resurser, samtidigt som den strävar efter att minska energiförbrukning och koldioxidutsläpp. Kommunikation om de insatser och framsteg som sektorn gör när det gäller att förbättra miljö- och klimatprestanda är av största vikt för att garantera samhällets acceptans för den fortsatta tillväxten i sektorn och konsumenternas efterfrågan.

3.6 Medborgarnas förväntningar har utvecklats till att vilja ha en mer näringsrik kost, där fisk- och vattenbruksprodukter hör till de mest efterfrågade ⁽⁹⁾. Samtidigt är det miljöavtryck och de höga kostnader som är förknippade med livsmedelsproduktion betydande. Det är mycket tydligt att ett scenario med oförändrade förhållanden inte kan uppfattas som hållbart och att nya ekonomiska modeller bör utvecklas.

3.7 Enligt samma rapport finns det bara ett sätt att få betydligt mer livsmedel och biomassa från havet: att skörda fisk och skaldjur som i genomsnitt kommer från en lägre trofisk nivå än i dag. Havsbruk förefaller vara den lösning som kommer närmast detta. Detta skulle i själva verket innebära en ny affärsmodell som är inriktad på att skörda arter som inte utnyttjas alls i dag, eller bara i begränsad omfattning.

3.8 Blötdjur och alger har en viktig roll att spela eftersom de befinner sig längst ned i näringskedjan och direkt utvinns sina näringsämnen ur vattnet. Alger odlas och äts visserligen i stor skala i många asiatiska länder, men i EU kan de betraktas som en ny produkt, och endast ett fåtal alger odlas framgångsrikt. Även om alger innehåller få kalorier innehåller de mycket fibrer som har olika hälsofördelar. EESK välkomnar kommissionens avsikt att utarbeta ett särskilt initiativ för att stödja konsumtionen av alger.

3.9 EESK anser att sektorns konkurrenskraft kan förbättras avsevärt samtidigt som man skapar arbetstillfällen av hög kvalitet i kust- och landsbygdsområden i hela unionen på platser där det är ganska svårt att utveckla annan ekonomisk verksamhet. Att utveckla framtida sociala normer, garantera anständiga arbetsvillkor och undanröja oacceptabla metoder är enligt EESK oerhört viktigt för förmågan att skapa arbetstillfällen, men också för leveranskedjorna. I en tryggad livsmedelsförsörjning måste det finnas en balans mellan de tre aspekterna av hållbar utveckling: miljö, samhälle och ekonomi.

⁽⁸⁾ EESK:s yttrande "Undanröja hindren för ett hållbart vattenbruk i Europa" (EUT C 34, 2.2.2017, s. 73).

⁽⁹⁾ Science Advice for Policy by European Academies – Food from the Oceans.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Eftersom vattenbruket förvaltas genom delade befogenheter mellan kommissionen och medlemsstaterna behövs en samordnad insats för att förbättra sektorns hållbarhet och lönsamhet. Detta omfattar en förenkling av administrativa förfaranden och fullständigt samarbete mellan kommissionen och de nationella och regionala offentliga förvaltningarna. Arbetet med att minska den onödiga och långvariga administrativa bördan inom sektorn måste också kompletteras med stränga miljönormer för att bevara ekosystemen och den biologiska mångfalden samt förbättra vattenkvaliteten.

4.2 EESK har redan påpekat att "den huvudsakliga anledningen till de långsamma administrativa förfarandena när det gäller vattenbruket och bristen på platser där man kan anlägga vattenbruk är medlemsstaternas och regionernas komplicerade genomförande av EU:s miljölagstiftning, framför allt ramdirektivet för vatten, ramdirektivet om en marin strategi och direktiven om Natura 2000. Detta har lett till att det ställs alltför betungande ekonomiska krav på vattenbruksföretagen, paradoxalt nog utan att säkerställa ett bättre miljöskydd" ⁽¹⁰⁾.

4.3 EESK välkomnar kommissionens förslag att inrätta enda kontaktpunkter för tillstånd för vattenbruk i alla medlemsstater. Detta skulle avsevärt förkorta den nuvarande, otroligt långa godkännandeprocessen.

4.4 Det är oerhört viktigt att tillhandahålla lämplig finansiering, både privat och offentlig, för hållbara initiativ inom vattenbruket. EESK anser att kommissionen bör främja alla relevanta tillgängliga EU-medel genom arbetsmarknadsparternas och civilsamhällesorganisationernas nätverk, med slutmålet att nå alla producenter, särskilt små och medelstora företag. Uppstarts företag bör få fullt stöd att växa och skapa arbetstillfällen av hög kvalitet, och nya offentlig-privata partnerskap bör stödjas med finansieringsinstrument som täcker långsiktiga åtaganden. EESK anser också att förhållandet mellan producenter, detaljhandlare och andra berörda parter i alla bearbetnings-, hanterings- och distributionsfaser måste vara etiskt för att garantera de små producenternas tillträde till marknaden och undanröja otillbörliga metoder.

4.5 Det krävs snabba och storskaliga investeringar i forskning och utveckling för en sektor som vill växa och som har förmågan att tillhandahålla både hälsosamma och hållbara livsmedel. EU måste tillhandahålla en tillväxtstrategi för vattenbruket som ökar sektorns potential. Det är oerhört viktigt att öka producenternas medvetenhet om de möjligheter till EU-finansiering som finns i en sektor som domineras av små och medelstora företag.

4.6 EESK anser att den inre marknaden har kapacitet att absorbera minst tre gånger den nuvarande produktionskapaciteten. Att garantera säkra, hälsosamma och hållbara livsmedel i EU bör vara en av de viktigaste prioriteringarna. I den nya strategin för hållbart vattenbruk bör hänsyn också tas till effekterna av brexit, eftersom den europeiska vattenbrukssektorn har påverkats avsevärt av Förenade kungarikets utträde ur EU.

4.7 EESK uppmanar kommissionen att säkerställa att importerade produkter uppfyller samma krav och normer som de som gäller för lokala producenter. EESK har redan begärt att "[d]e offentliga myndigheterna bör tillämpa samma sanitära säkerhetskrav på importprodukter som på europeiska produkter och införa krav på spårbarhet 'från odling till bord' ⁽¹¹⁾. Spårbarheten måste bearbetas bakåt, ända ned till kläkningsanläggningarna, för alla produkter som kommer in på den inre marknaden. Det är mycket viktigt att säkerställa lika villkor för de europeiska producenterna samt högkvalitativa och säkra produkter för konsumenterna.

4.8 Märkningskraven spelar en mycket viktig roll när det gäller att informera EU:s konsumenter om de hållbara vattenbruksprodukternas kvalitet. EU-lagstiftningen ger den rättsliga ramen för att säkerställa lika villkor, men den respekteras inte alltid eller fullt ut. Kvalitetskontroller och märkning måste intensifieras för att skydda både konsumenter och legitima företag samt ge tillförlitlig information, särskilt om produkter som kommer från länder med begränsade eller inga rättsliga ramar.

4.9 EESK anser att helt lika villkor på den inre marknaden bör vara slutmålet för kommissionen och medlemsstaterna. Detta kan endast uppnås genom att man säkerställer att EU:s normer följs fullt ut för alla produkter som säljs på den inre marknaden, oavsett om de produceras lokalt eller importeras. EESK efterlyser helt spårbara produkter som uppfyller miljö- och kvalitetsnormerna. EESK anser att spårbarhet för vattenbruksprodukter och öppenhet i leveranskedjan är mycket viktiga, särskilt för de arter som är hotade.

⁽¹⁰⁾ EESK:s yttrande "Undanröja hindren för ett hållbart vattenbruk i Europa" (EUT C 34, 2.2.2017, s. 73).

⁽¹¹⁾ EESK:s yttrande "Strategiska riktlinjer för en hållbar utveckling av vattenbruket i EU" (EUT C 67, 6.3.2014, s. 150).

4.10 Små och medelstora företag drabbas oproportionerligt hårt av byråkrati och de höga administrativa kostnaderna för att starta och driva vattenbruksverksamhet. Eftersom sektorn domineras av små och medelstora företag och små familjeföretag efterlyser EESK gemensamma informationscentrum i alla medlemsstater. De bör vara helt digitala och tillhandahålla producenter, investerare och konsumenter aktuell information i realtid. EESK anser dessutom att fler producentorganisationer bör inrättas, eftersom de är mycket viktiga för sektorns konkurrenskraft, särskilt för små och medelstora företag. EESK anser att det också behövs en särskild plattform som stöder fortsatt verksamhet i och övertagande av företag.

4.11 EESK efterlyser en särskild incitamentsram som ska stödja sektorn och styra den mot hållbarhet. EESK rekommenderar att man omedelbart utvecklar ett incitamentssystem som bygger på hållbarhet enligt mål 14 för hållbar utveckling. Skatteincitament för hållbar vattenbruksproduktion är ett annat alternativ som bör följas upp.

4.12 Tillgången till yta är en annan utmaning för vattenbrukssektorn, eftersom den ofta konkurrerar med andra branscher såsom skeppsvarv, förnybara energikällor, fritidsaktiviteter och utvinning. Medlemsstaterna bör inrätta samordnade projekt för fysisk planering, inbegripet planering på havsområdesnivå, återställande av övergivna vattenbruksanläggningar och system för stordataanalys.

4.13 Insamling och utvärdering av data kan spela en viktig roll för sektorns utveckling, och EESK efterlyser åtgärder i detta avseende så snart som möjligt. Resultaten kommer att vara beroende av att de nödvändiga medlen ställs till förfogande och att både offentliga myndigheter och privata enheter deltar direkt. Att säkerställa att bästa praxis överförs från lokala aktionsgrupper till lokala aktionsgrupper för fiske och att öka medlen till aktionsgrupperna för fiske kommer dessutom att öka de små producenternas kapacitet.

4.14 Utbildnings- och yrkesutbildningsprogram kan bidra till att tillgodose vattenbrukssektorns behov och samtidigt öka den yngre generationens medvetenhet om arbetstillfällen och karriärer i sektorn. EESK efterlyser också livslångt lärande om hållbara vattenbruksmetoder. I detta avseende kan ansökningsomgångar finansieras med hjälp av Europeiska socialfonden och utformas särskilt för vattenbruksbranschen.

4.15 Avfallshanteringssystem behövs per omgående för en sektor som har en hög potential att minska sitt miljöavtryck, tillsammans med kvalitetskontroll samt hälso- och livsmedelssäkerhetsnormer. Detta skulle vara särskilt viktigt för sektorns framtida hållbarhet.

4.16 De åtgärder som vidtas för att stödja vattenbrukssektorn under de kommande fem åren är av största vikt för sektorns framtid och kommer att spela en nyckelroll när det gäller att avgöra graden av importberoende. EESK anser att arbetsmarknadsparternas och civilsamhällesorganisationernas deltagande i utformnings- och genomförandeprocesserna är oerhört viktigt och kommer att skapa mervärde för unionen genom att främja hållbar produktivitet och konkurrenskraft i sektorn.

4.17 EESK anser att havs- och inlandsvatten bör bevaras och skyddas, samtidigt som man främjar en hållbar vattenbruksverksamhet som säkerställer att EU:s befolkning får de livsmedel som behövs. Man måste hitta rätt balans mellan att bevara jordens biologiska mångfald och att tillgodose de nödvändiga livsmedelskraven med beaktande av sociala effekter, ett hälsosamt liv och miljöskydd. Vatten, näringsämnen, anläggningens läge och energi hör till de viktigaste aspekter som avgör vattenbruksanläggningarnas ekologiska hållbarhet.

4.18 Slutligen uppskattar EESK kommissionens alla insatser och initiativ för att hjälpa sektorn att växa och bli mer hållbar. Förslaget om att inrätta en EU-mekanism för stöd till vattenbruket med en särskild onlineplattform är oerhört viktigt för producenterna. Utbytet av bästa praxis mellan medlemsstaterna måste också förbättras.

Bryssel den 22 september 2021.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande